

PETROKİMYASAL ÜRÜNLERDE DIŞ TİCARET POLİTİKASI SAVUNMA ARAÇLARININ ETKİN KULLANIM ANALİZİ VE UYGUN KOŞULLAR ALTINDA ANTI-DAMPİNG BAŞVURU KOŞULLARI¹

1. Muhammet Bayram CİHAN²

ORCID No 0009-0001-0737-8589

2. Güldenur ÇETİN³

ORCID No 0000-0003-3341-7016

Başvuru Tarihi: 05.01.2024

Kabul Tarihi: 04.02.2024

Yayın Tarihi: 26.06.2024

ÖZET

Bu çalışmada dış ticaretin tarihsel gelişimi ele alınarak yıllara sair yaşanan değişimler incelenecektir. Ardından petrokimyasal ürünlerde dünyada öncü olan ülkelerin yapmış olduğu üretimlerle dış ticarete olan etkisi değerlendirilecek ve dünyadaki ürün talebi çerçevesinde savunma araçlarının kullanımı incelenecektir. Son olarak petrokimyasal ürünler için ön plana çıkan dış ticaret politikası savunma aracı olan anti-dampingin etkin kullanımı belirtilecektir. Bu kapsamda anti-damping başvuru koşullarının da detaylı olarak mercek altına alınması sonrasında, Türkiye’de tek yerli üretici olan şirket tarafından açılan anti-damping başvuru dosyası örneği üzerine finansal değerlendirmeler yapılacak dampingin hesaplamaları üzerine değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret Politikası Savunma Araçları, Petrokimyasal Ürünler, İhracat, İthalat, Haksız Rekabet, Anti-Damping

ANALYSING THE EFFECTIVE USE OF FOREIGN TRADE DEFENCE INSTRUMENTS IN THE PETROCHEMICAL SECTOR AND THE CONDITIONS FOR THE APPLICATION OF ANTI-DUMPING MEASURES IN APPROPRIATE CIRCUMSTANCES

ABSTRACT

In this study, the historical development of foreign trade will be discussed, and the changes experienced over the years will be examined. Then, the production of petrochemical products by the leading countries in the world and its impact on foreign trade will be evaluated, and the use of defense tools within the framework of product demand in the world will be examined. Finally, the effective use of anti-dumping, which is the most prominent foreign trade policy defense tool for petrochemical products, will be stated. In this context, after analyzing the anti-dumping application conditions in detail, financial evaluations will be made on the anti-dumping application file filed by the only domestic producer company in Türkiye and evaluations will be made on the calculations of dumping.

Keywords: Foreign Trade Policy Defence Instruments, Petrochemical Products, Export, Import, Unfair Competition, Anti-Dumping

¹ Bu makale yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Muhammet Bayram Cihan, İstanbul Ticaret Üniversitesi

³ Doç. Dr. Güldenur Çetin, İstanbul Ticaret Üniversitesi, gadiguzel@ticaret.edu.tr

1. GİRİŞ

Türkiye'nin petrokimyasal ürün ihtiyacının %80'i ithal edilerek karşılanmaktadır. Ülkemizde yerli ilk ve tek üretici, ülkemiz ihtiyacının %20'sine yakını tek başına karşılamakta olup aynı zamanda ürün ihracatı da gerçekleştirmektedir. Bu kadar ithalat zorunluluğu olan petrokimya sektöründe dış ticaret politikası savunma araçları etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Anti-damping, ilave gümrük vergisi vb. önlemler petrokimyasal ürün üreten ve tedarik eden tüm sektör oyuncularını tarafından sıklıkla dış ticaret politikası savunma araçlarına başvuru konusu edilmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'de petrokimyasal ürün ihtiyacının karşılanması için girdi olarak kullanılan üründen işlenmiş ürüne kadar olan geniş bir yelpazede dış ticaret politikası korunma önlemlerinin etkin nasıl kullanılacağı ve anti-damping başvuru koşulları incelenecektir. Petrokimya ürünlerinde neredeyse tekel olabilecek ülkelerin üretimleri mercek altına alınarak Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) mevzuatı gereğince tespitler yapılacaktır. Bu konuda ülkemizdeki tüm başvuruları kabul eden, finansal verileri denetleyen, nihai gözden geçirme soruşturmalarını yürüten ve yerinde denetimleri gerçekleştiren Ticaret Bakanlığı mevzuatı da yakından incelenecektir. Uygun koşullar altında petrokimya sektöründeki örnek bir başvuru, Resmi Gazete'de yayımlanan gizli olmayan nüshadaki verilerle birlikte mercek altına alınarak değerlendirilmesi yapılacaktır. Örnek başvuru dosyası, Resmi Gazete'de yayımlanmış olduğundan aslında önlemin nasıl getirildiği ya da üreticinin nasıl korunduğu ortaya konulacaktır.

2. DIŞ TİCARETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanoğlu, tarımla birlikte yerleşik hayata geçişinin akabinde takas yoluyla ürettiklerini değiştirmiş ve aslında ticaretin ilk örneklerini bu şekilde göstermiştir. Tarihsel gelişimle birlikte, antik dönem, orta çağ, coğrafi keşifler, Sanayi Devrimi ve küreselleşme dönemleriyle dış ticaret evrimleşmiş ve dünya üzerinde büyük bir etki alanına sahip hale gelmiştir. Antik döneme bakıldığında Mısır, Mezopotamya, Hindistan ve Çin gibi medeniyetler, erken dönemlerde tarım ve zanaat ürünlerini takas etmişlerdir. Bu dönemde, özellikle Nil Nehri ve Mezopotamya'daki ticaret nehir, yolları üzerinden gerçekleştirilmekteydi. Antik Yunan ve Roma döneminde ise Akdeniz ticareti büyük önem kazanmış ve bu dönemde, Roma İmparatorluğu, büyük bir pazar ve ticaret merkezi haline gelmiştir.

Orta Çağ dönemine bakıldığında ise İslam dünyasının etkisiyle Orta Doğu ve Asya ile Avrupa arasındaki ticaret canlanmıştır. Baharatlar, ipek ve değerli metaller gibi lüks mallar, Orta Çağ döneminde büyük talep görmüş ve Haçlı Seferleri, Doğu ve Batı arasındaki ticaret yollarının geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden Rönesans döneminin başlangıcına kadar süren dönem kapsayan Orta Çağ döneminde, İslam dünyasının etki alanının artmasıyla birlikte İpek Yolu daha fazla önem kazanmıştır. Avrupa devletlerinin ticari akımlarla gelişmesiyle birlikte yeni dünya keşifleri 15. ve 18. yüzyıllarda hız kazanmış ve bunun sonucunda coğrafi keşifler yaşanmıştır. Keşifler dönemi, Avrupalı denizcilerin Amerika, Afrika ve Asya'nın keşfiyle başlamış ve büyük deniz ticareti rotalarının oluşmasına neden olmuştur. Bu rotaların oluşmasıyla birlikte Keşiflerin Ekonomik Nedenleri adlı çalışmada da belirtildiği üzere, Altın ihtiyacı sürekli artan Avrupa'nın en mühim sorunlarından bir tanesi yeteri kadar altın ve gümüş madenine sahip olmaması olmuştur. Değerli madenlerden yoksun kıta Avrupası baharat ticareti için ihtiyaç duyulan altının kıta dışında aranması durumu ile karşı karşıya kalmıştır ve sonuç olarak da Asya'ya baharat için muhtaç olurken, altın için ise Afrika'ya muhtaç hale gelmiştir (Wells, 1959:215).

Keşif ve koloncilik dönemiyle zenginleşen Avrupalı devletler dünya dış ticaretine yön vererek büyük ölçekte zenginleşmiştir. Ticaretin getirdiği para akışı Avrupalı devletlerde refahın ve talebin artmasına yol açmıştır. Bu durum da teknolojik ilerlemeleri tetiklemiş ve buhar gücü, mekanizasyon, tekstil üretimindeki yenilikler ve demir üretimi gibi bir dizi teknolojik gelişmeyi içermiştir. Büyük ölçüde verimliliğin artırılmasıyla fabrikalarda seri üretime geçilmiş ve ürünlerin daha fazla ve daha hızlı üretilmesine olanak sağlanmıştır. Bu gelişmeye bakıldığında ise bugünün büyük sorunları aslında keşifler döneminde ortaya çıkan sorunların yansımasıdır. Bu nedenle de keşiflerin dayandığı temel gerekçeler iyi anlaşılmadan kapitalizmdeki gelişmeler, bilimsel devrim, sanayi devrimi ile bugünün küresel problemlerinin açıklanması imkânsızlaşacaktır (Hanılçe, 2010). Bu gelişmeler ışığında Sanayi

Devrimi döneminde, demiryolları gibi yeni ulaşım yolları inşa edilmiş ve bu durum mal ve ham madde taşımının daha hızlı ve ucuz hale gelmesini sağlamıştır. Ürünler, iç bölgelerden limanlara ve tersine daha kolay taşındı ve bu da ürün akışının artmasına yol açmıştır. Ülkeler arası artan bu ticari akış dış ticaretin de oldukça hızlı bir şekilde gelişmesine katkı sağlamıştır. Kolonilerin artmasıyla ithalat hacmi de yükselirken Sanayi Devrimi ile özellikle tekstil, demir-çelik, makine ve kimya endüstrilerinde üretilen malların ihracatı da artmıştır.

Sanayi Devrimi sonrası dış ticaret, 20. yüzyıl itibarıyla büyük ölçüde büyümeye ve değişmeye başlamıştır. Bu dönemde endüstriyel ürünlerin dış ticareti yapılmış ve Sanayi Devrimi'nin getirdiği üretim kapasitelerin artmasıyla bahse konu ürünlerin ihracatı da artmıştır. 20. yüzyıl, dış ticaretin büyük bir evrim geçirdiği ve küresel ekonomiyi derinden etkilediği bir dönemdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, uluslararası ticaretin yeniden canlanmasına yol açan önemli bir dönem olmuştur. Bretton Woods Anlaşmaları ve Genel Anlaşma Tarifeleri ve Ticaret (GATT) gibi uluslararası düzenlemeler, ticaretin kolaylaştırılması ve ticaret engellerinin azaltılması için atılan adımlardır. Bu dönemde, çok taraflı ticaret anlaşmaları ve serbest ticaret bölgeleri (örneğin, Avrupa Ekonomik Topluluğu) oluşturuldu (Düztepe, 1993:12).

Küreselleşme, mal, hizmet, sermaye ve bilgi akışının sınırları aşmasını sağlamıştır. Uluslararası ticaretin artışı, bu sürecin bir sonucudur. Küreselleşme beraberinde üretim zincirlerini de getirmiştir. Günümüzde birçok ürün, küresel üretim zincirlerinde üretilmektedir. Bir ürünün bileşenleri dünyanın farklı bölgelerinde üretilmekte, sonra montajı yapılmakta ve bu hususlar ülkeler arasındaki ticareti karmaşık hale getirmektedir. Küresel tedarik zincirlerinin kurulmasıyla birlikte, dünyanın her ülkesi birbirleriyle ticari işlem yapabilir hale gelmiştir (Budak, 1991:334). Teknolojik gelişmeler, dış ticaretin önemli bir itici gücü olarak kabul edilir. Bilhassa son yıllarda, bilgi teknolojileri, iletişim ve üretim süreçlerine getirilen yenilikler, uluslararası ticaretin dinamiklerini kökten değiştirmiştir. İnternetin evrenselleşmesi, işletmelerin dünya çapında müşterilere ve tedarikçilere kolayca erişebilmesini sağlamıştır. Üretimde otomasyon, yapay zeka ve 3D baskı gibi teknolojiler, ürünlerin daha hızlı ve düşük maliyetle üretilmesine olanak tanıırken, özelleştirilmiş ürünlerin küresel pazarlara sunulmasını kolaylaştırmıştır. Ancak, teknolojik gelişmelerin dış ticaret üzerindeki etkisi, bazı sektörlerde iş kaybına ve gizlilik ile güvenlik endişelerine yol açmıştır. Sonuç olarak, teknoloji ve dış ticaret arasındaki ilişki, küresel ekonomik peyzajı şekillendiren karmaşık ve dinamik bir faktördür. Sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk da günümüz küresel dış ticaretinin belirleyici faktörlerinden biri haline gelmiştir. E-ticaret platformları, ürünlerin sınırları aşan satışını kolaylaştırarak küresel ticaretin hacmini artırmıştır (Irmak, 2023:190-191).

3. DIŞ TİCARET POLİTİKASI

Dış ticaret politikaları, bir ülkenin ekonomik hedeflerini, endüstrilerini ve uluslararası ilişkilerini şekillendiren önemli bir faktördür. Bu politikaların belirlenmesi ve uygulanması, karmaşık bir süreçtir ve ulusal çıkarlar, uluslararası ilişkiler ve ekonomik dinamikler göz önünde bulundurularak yapılmaktadır. Bu nedenle dış ticaret politikalarının analizi, ekonomi, politika bilimi, hukuk ve uluslararası ilişkiler gibi birçok disiplini içeren önemli bir akademik araştırma alanını oluşturmaktadır.

1. Gümrük Tarifeleri ve Vergiler: Bir ülkenin dış ticaret politikasının temel unsurlarından biri, ithalat ve ihracat ürünlerine uygulanan gümrük tarifeleri ve vergilerdir. Bu tarifeler, ithal edilen ürünlere ek mali yük getirerek ulusal ürünleri korumak veya belli bir gelir kaynağı elde etmek amacıyla kullanılabilir.

2. İthalat Kotaları ve Kontroller: Ülkeler, belirli ürünlerin ithalatını sınırlamak veya kontrol altına almak amacıyla kotalar veya ithalat izinleri gibi önlemler uygulayabilirler. Bu, yerel üretimi desteklemek veya belirli sektörleri korumak için yapılmaktadır.

3. Serbest Ticaret Anlaşmaları: Birçok ülke, serbest ticaret anlaşmalarıyla diğer ülkelerle ticareti kolaylaştırmaktadır. Bu anlaşmalar, gümrük tarifelerini azaltmak, ticaret engellerini kaldırmak ve ticaret hacmini artırmak amacıyla yapılmaktadır.

4. Ticaret Engellerinin Kaldırılması: Bazı ülkeler, ticaret engellerini (örneğin, vergiler veya ithalat kısıtlamaları) azaltarak veya kaldırarak dış ticareti teşvik ederler. Bu, uluslararası ticaretin büyümesini teşvik edebilmektedir.

5. İhracat Teşvikleri: Ülkeler, kendi ürünlerinin dış pazarlarda rekabetçi olmasını sağlamak için ihracat teşvikleri sunabilirler. Bu teşvikler, vergi indirimleri, finansal destekler veya pazarlama yardımı gibi çeşitli şekillerde olabilmektedir.

6. Ticaret Politikalarının Sosyal ve Çevresel Etkileri: Dış ticaret politikalarının sosyal ve çevresel etkileri de göz önüne alınmalıdır. Örneğin, ticaret politikaları işçi haklarına, gelir dağılımına ve çevre koruma çabalarına etki edebilmektedir (Erkut, 2004:23).

Dış Ticaret Politikası ile Ekonomi ve İktisat

Dış ticaret politikası ile ekonomi ve iktisat arasındaki ilişki, ekonomik disiplinlerin uluslararası ticaretin karmaşıklığını ve etkilerini anlamak için bir araya geldiği kritik bir alanı temsil etmektedir. Ekonomi, dış ticaret politikalarının ekonomik sonuçlarını inceleyerek, ulusal ekonomik performans, büyüme ve işsizlik gibi makroekonomik değişkenler üzerindeki etkilerini araştırmaktadır (Şerefli, 2016:136-143). İktisatçılar, gümrük tarifeleri, kotalar, döviz kurları ve ticaret anlaşmaları gibi politika araçlarının ekonomik büyümeye, ticaret dengesine ve gelir dağılımına nasıl etki edebileceğini analiz etmektedir.

Sonuç olarak, dış ticaret politikası ile ekonomi ve iktisat arasındaki ilişki, ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomik kararların ve politikaların şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu alan, ekonomi biliminin teorik çerçevesini uygulamaya döken ve politika yapıcılara, ekonomistlere ve toplumun geneline uluslararası ticaretin dinamiklerini ve etkilerini anlama fırsatı sunmaktadır.

4. KÜRESEL ÖLÇEKTE PETROKİMYA SEKTÖRÜ

Petrokimya sektörü, enerji ve endüstri sektörleri arasında köprü görevi üstlenen ve ekonomik büyüme ile endüstriyel gelişmeyi destekleyen kritik bir sektördür. Bu sektör, ham petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarını kullanarak çeşitli kimyasal ürünleri üretmektedir. Petrokimyanın temel amacı, bu ham maddeleri çeşitli kimyasal işlemlerle dönüştürerek plastikler, sentetik kauçuk, gübre, ilaçlar, boya, deterjan ve daha birçok ürünün üretimine olanak tanımaktadır. Petrokimya tesislerinin entegre tesisler olarak kurulmasının temel nedeni ise petrokimya sanayinde üretilen maddelerin bir üretim zinciri ile elde edilmesidir (Kara, 2016:5-24). Küresel ölçekte petrokimya sektörü, endüstriyel kapasitesi ve ekonomik büyümeye olan katkısıyla dikkat çekmektedir. Ana aktörler arasında çeşitli ülkeler ve uluslararası şirketler yer alırken, sektördeki gelişmeler ve ticaret akışları, dünya çapında ekonomik bağlamı etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Petrokimya sektöründeki küresel dinamikleri anlamak için öncelikle ana aktörleri belirlemek kritiktir. Bu sektördeki büyük oyuncular, genellikle enerji zengini ülkelerde bulunan ulusal ve uluslararası şirketlerdir. Petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip olan ülkeler, bu kaynakları petrokimya ürünlerine dönüştürerek dünya çapında ticaretin merkezine yerleşmiş durumdadır. Örneğin, Orta Doğu ülkeleri, petrokimya sektöründe önemli bir rol oynamakta ve küresel piyasada etkili bir konumda bulunmaktadır. Bu süreçte, sektördeki ticaret akışları, bu ülkeler arasında yapılan ticaret anlaşmaları ve küresel talep eğilimleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Ayrıca, sektördeki teknolojik gelişmeler ve sürdürülebilir üretim uygulamaları, petrokimya şirketlerinin rekabet avantajı elde etmesine ve çevresel sorumluluklarını yerine getirmesine olanak tanımaktadır. Sonuç olarak, petrokimya sektöründeki bu

dinamik faktörler, küresel ölçekte ekonomik ve endüstriyel gelişmeleri şekillendiren önemli bir role sahiptir.

Türkiye İhracatçılar Birliği (TİM) tarafından Haziran 2023'te yayımlanan Türkiye İhracat Raporu'na göre kimya sektörü, üretim için kullandığı ham maddenin yaklaşık %70'ini ithal ederken, %30'u ise yerli üretimle karşılanmaktadır(TİM, 2023). Yine aynı rapora göre son 5 yılda %92'lik büyüme kaydeden Türk kimya sektörü, 2022 yılında en çok ihracat yapan sektör unvanını kazanmıştır. Kimya sektörü artan ivmesiyle beraber, 2022 yılında gerçekleştirdiği 33,6 milyar dolarlık hacimle Türkiye'nin en fazla ihracat yapan sektörü olmuştur. Bu sayede kimya endüstrisi, ihracat alanında yüzde 32 büyümüştür ve Türkiye'nin toplam ihracattaki payını yüzde 13,2'ye çıkarmıştır(TİM, 2023:43). Gelecekte petrokimyasal ürün talebinin dünya çapında artacağı öngörülmekte olup, Türkiye'de petrokimya ürünlerine talep oldukça fazladır.

5. PETROKİMYASAL ÜRÜNLERDE DIŞ TİCARET POLİTİKALARI

Petrokimyasal ürünler, dünya ticaretinde önemli bir paya sahip olup, bu ticaretin yönlendirilmesinde dış ticaret politikaları belirleyici önemi haizdir. Petrol türevleri üzerinden elde edilen kimyasal ürünlerin küresel talebindeki artış, ülkeler arasında rekabeti ve iş birliğini şekillendirmektedir. Dış ticaret politikaları, özellikle petrokimyasal ürünlerin üretiminde ve ticaretinde stratejik bir avantaj elde etmek isteyen ülkeler için kritik bir araçtır.

Bu kapsamda birçok ülke, petrokimyasal ürünlerin ticaretini desteklemek veya sınırlamak amacıyla çeşitli politika araçlarını kullanmaktadır. Gümrük vergileri, kotalar, sübvansiyonlar ve ticaret anlaşmaları gibi politika enstrümanları, ülkelerin bu sektördeki rekabet avantajlarını artırmak veya korumak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda, enerji güvenliği, çevresel sürdürülebilirlik ve teknolojik yenilik gibi faktörler de dış ticaret politikalarının belirlenmesinde etkilidir. Petrokimyasal ürünlerde dış ticaret politikasının şekillenmesindeki zorluklar, küresel piyasadaki dalgalanmalar, fiyat belirsizlikleri ve teknolojik değişimlerle birlikte gelmektedir. Bu nedenle, ülkelerin dış ticaret politikalarını oluştururken, sektördeki dinamikleri ve küresel eğilimleri dikkate almaları önemlidir. Bu politikaların adil, sürdürülebilir ve rekabetçi bir küresel ticaret ortamı oluşturmasının yanı sıra, sektördeki paydaşlar arasında iş birliğini teşvik etmesi de önem arz etmektedir. Petrokimya endüstrisi emtia kimyasalları, plastik reçineler, sentetik reçineler, kauçuk ve elyaf ve diğer kimyasallar dahil olmak üzere birçok endüstriyel sınıflandırma kodunu kapsar ve bunlar da tahmini olarak 14.000 farklı ürün içermektedir (Chapman, 1991).

Petrokimya pazarının büyüme trendleri, küresel ekonominin genel performansı, endüstriyel üretim talepleri, enerji politikaları ve çevresel düzenlemeler gibi bir dizi faktöre bağlı olarak değişmektedir. Özellikle gelişmekte olan ekonomilerin büyümesi, endüstriyel üretimdeki artış ve tüketici talebindeki yükseliş, petrokimya sektörünü destekleyen temel itici güçler arasında yer almaktadır. Gelişmiş ülkeler petrokimya endüstrilerinin üretimi ve ithalatı için katı teknik standartlara sahiptir. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkeler, çevrenin korunması adına yabancı kimyasal ürünlere yönelik test standartlarını sık sık artırmakta, bu da gelişmekte olan ülkelere petrokimya ürünlerinin ihracatında zorluklara neden olmaktadır (Dong, 2019). Pazarın büyüme trendleri, talep faktörleri ve sektördeki inovasyonlar, petrokimya şirketlerinin rekabet avantajı elde etmek ve sürdürmek için stratejilerini belirlemede önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, enerji verimliliği, karbon ayak izinin azaltılması ve geri dönüşüme yönelik çabalar gibi sürdürülebilir uygulamaların benimsenmesi, sektördeki büyüme trendlerini etkileyen kritik unsurlar arasındadır.

Petrokimyasal Ürünlerde Dış Ticaret Savunma Araçlarının Kullanımı

Dış ticaret politikası savunma araçları, bir ülkenin uluslararası ticaret politikasını şekillendirmek ve yerel endüstrilerini korumak amacıyla kullanılan çeşitli araçlardan oluşmaktadır. DTÖ'nün konuya ilişkin ilgili anlaşmaları içerisinde ve ithalat rejimi kararının 4. maddesinde adı geçen iç mevzuatta bulunan, "benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticilerin ithalattan ciddi zarar görmesinin

önüne geçmek” için sübvansiyona karşı önlemler ile korunma ve gözetim önlemlerinin bütününe verilen isim dampainge karşı önlemlerdir. Bu araçlar genellikle üreticilerin, işletmelerin ve sektörlerin rekabet avantajlarını güçlendirmek ve ulusal ekonomiyi koruma altına almak için uygulanmaktadır. Gümrük vergileri, kotalar, anti-damping uygulamaları, sübvansiyonlar ve benzeri araçlar, bir ülkenin ithalat ve ihracat politikalarını yönlendiren önemli unsurları oluşturmaktadır. Dış ticaret savunma araçlarının türleri ise aşağıda sıralanmaktadır.

- Gümrük Vergisi
- Tarife Kotası
- Sübvansiyon
- Anti-Damping

6. ANTI-DAMPİNG NEDİR?

Anti-damping, düşük fiyatla ihraç edilen ürünlerin yerel pazarda rekabet avantajı elde etmesine karşı alınan tedbirlerdir. Damping, genellikle bir ürünün maliyetinden daha düşük bir fiyatla ihraç edilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum, yerel üreticilere karşı adil olmayan bir rekabet avantajı sağlayabilmekte ve anti-damping önlemleri, bu olumsuz etkileri sınırlamak için kullanılmaktadır. Konuyla ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklar araştırıldığında kabul gören ilk tanımlama “Damping kavramı ilk gündeme geldiği yıllarda, üreticilerin yurt içinde satamadıkları malları, yurt içi fiyatları düşürmemek amacıyla dünya pazarlarına boşaltmaları (dump) anlamında kullanılmıştır” şeklindedir.(Seyidoğlu, 2013:216). Uluslararası İktisat adlı ülkemiz eseri olan bu ifadeye ek olarak uluslararası kabul gören en önemli tanımlamalara bakıldığında ise Viner dampingi “ulusal piyasalar arasında yapılan fiyat farklılaştırması” olarak tanımlamıştır. Ancak Thomas Walker Page damping kavramını eleştirel olarak incelemiştir ve söz konusu tanımın kendi içerisinde tezatlık oluşturduğunu belirtmiştir. Bunun gerekçesi ise anlamı açısından dampingin varlığından bahsedebilmek için esas şartın yurtdışındaki fiyatların yurtiçindeki fiyatlardan düşük olması gerekliliğidir. Viner’ın tanımına bakıldığında ise, yurtiçinde yer alan fiyatların yurtdışında bulunan fiyatlardan düşük olması anlamına gelen ve tersine damping olarak isimlendirdiği kavram ile uygulamada damping olarak ifade edilemeyecek durumları da kapsadığı görülmektedir (Page, 1924:501).

Damping, uluslararası ticarete en etkili kullanılan dış ticaret politikası savunma araçlarından biridir. Fiyat farklılaştırması için damping hesaplanması ve başvuru koşulları için birden çok parametre bulunmaktadır. DTÖ’nün regüle ettiği ve denetlediği şekilde her ülkenin ulusal kamu otoriteleri yönetiminde anti-damping tespit edilen ürünler ve ithalatçılar için soruşturmalar açılmakta ve yerli piyasanın korunması için önlemler alınmaktadır.

Anti-Damping Başvuru Koşulları

Her ülkenin ulusal kamu otoritesi tarafından başvuruları alınan anti-damping önlemi aynı zamanda uluslararası olarak da DTÖ tarafından düzenlenir. Dış ticaret aktörlerinin anti-damping başvuru konusu olarak ele alabilmesi için koşullar ise aşağıdadır.

Zarar Gören Yerel Endüstrinin Başvurusu

Anti-damping önlemleri genellikle yerel endüstrinin bir başvurusu üzerine başlatılmaktadır. Yerli üretici, ithal edilen ürünlerin düşük fiyatları nedeniyle zarar gördüğünü iddia ederek başvuru konusu ortaya çıkarabilir.

Maliyet Dampingin Belirlenmesi

Anti-damping başvurusu, ithal edilen ürünlerin normalde sahip olması gereken fiyatla karşılaştırılarak maliyet dampinginin varlığını tespit etmektedir. Bu, bir ürünün üretim maliyetlerinin belirlenmesini içermektedir. Maliyet dampinginin gerçek örneği ise çalışmanın son bölümünde ele alınacak başvuru dosyası içinde ele alınacaktır.

İthalatın Nedenleri

Damping iddialarına karşı başvuruda bulunan ülke, dampingin sadece fiyat avantajı sağlamak amacıyla yapılmadığını, aynı zamanda belirli bir ülkenin ticaret politikalarına uygun olmadığını da belirtmekle yükümlüdür. Ticaret Bakanlığı tarafından yapılacak denetimlerde bu durumda göz önünde bulundurulacaktır.

Zarar Gören Sektörün Belirlenmesi

Anti-damping önlemlerinin meydana çıkması için zarar gören yerel endüstrinin belirlenmesini gerekmektedir. Bu, ithal ürünlerin yerel endüstri üzerindeki olumsuz etkilerinin açıkça gösterilmesi anlamına gelmektedir.

İlgili Kamu Kurumuna Başvuru

Anti-damping başvurusu, genellikle ülkenin ticaret otoritesine veya ticaret bakanlığına yapılmaktadır. Bu kurumlar, başvuruyu inceleyerek damping iddialarının geçerliliğini değerlendirmektedir. Ülkemizde başvuru süreçleri, önlemlerin uygulanması, denetlenmesi ve sürekliliğinin belirlenmesi için yetkili kurum, Ticaret Bakanlığı'dır. Ticaret Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü bünyesinde görev yapan Damping ve Sübvansiyon Dairesi Başkanlığı'dır.

Uluslararası Ticaret Kurallarına Uyum

Anti-damping önlemlerinin genellikle uluslararası ticaret kuralları ve anlaşmalarına uygun olarak uygulanması zorunludur. Bu durum, başvuru sürecinin adil ve şeffaf bir şekilde yönetilmesini sağlamaktadır.

7. ANTI-DAMPİNG BAŞVURU DOSYASI ÖRNEĞİ

Türkiye'nin ilk ve tek petrokimya üreticisi Petkim'in açmış olduğu önlem dosyası bu başlık altında incelenecektir. Dış ticaret politikası savunma araçlarının etkin kullanımı hususu petrokimya sektörü için daha ön plana çıkmakta ve piyasayı doğrudan etkilemektedir. Türkiye'nin en büyük endüstriyel holdingi ve en büyük dış yatırımcısı SOCAR Türkiye bünyesine 2008 yılında geçen Petkim, yerli üreticinin talebinin karşılanmasında stratejik rol oynamaktadır. Petkim tarafından anti-damping önlemlerinin etkin kullanılması tek yerli üretici olarak ticari önemi haizdir. Aşağıda Petkim tarafından üretilen 3904.10.00.00.19 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (G.T.İ.P.) numaralı Polivinilklorür (süspansiyon türü) (PVC-S) ürünü için açılan anti-damping önlemi dosyası ele alınacaktır. Dosya ile 2020 yılında başvuru yapılmış ve halihazırda devam eden gümrük vergisinin süresinin uzatılması için Yerli Üreticiler İçin Nihai Gözden Geçirme Soruşturması Başvurusu yapılmıştır. Bu çalışmada bahse konu başvuru formunun Resmi Gazete'de yayımlanmış formatı olan "Gizli Olmayan Nüsha" dokümanı üzerinde analiz yapılacaktır.

Tablo 1. Anti-Damping Terimleri

No	Kavram	Tanım
1	Damping	"Damping, bir malın Türkiye'ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olmasını ifade etmektedir."(3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik)
2	İhraç Fiyatı	"İhraç fiyatı, ihraç amacıyla satılan mal için fülün ödenmiş olan veya ödenmesi gereken fiyattır." ."(3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik)
3	Benzer Mal	"Benzer mal, dampinge konu mal ile aynı özellikleri taşıyan bir malı, böyle bir malın bulunmaması halinde ise benzer özellikleri taşıyan başka bir malı ifade eder." ."(3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi)

		Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik)
4	Normal Değer	“Benzer malın menşe ülkedeki imalat maliyetine genel, idari ve satış giderleri ile makul bir karın eklenmesiyle oluşturulan fiyat (oluşturulmuş fiyat) tur.” (3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik)
5	Adil Karşılaştırma	“Fiyat karşılaştırmasında; satış şartları, vergilendirme, ticari aşamalar, miktarlar ve fiziksel özelliklerdeki farklılıklar ile karşılaştırmayı etkileyen diğer farklılıklar göz önüne alınır.” (3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik)
6	Damping Marjı	“Damping marjı, normal değer in ihraç fiyatını aştığı miktarı ifade eder.” (3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik)

Kaynak: 3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik

Örnek dosyada başvuruya konu olan PVC-S ürünüde tek yerli üretici Petkim’dir. Petkim tarafından büyük üretim kapasitelerine sahip ABD ve Almanya ülkelerine karşı açılan bu soruşturma 2021 yılında 5 yıl daha uzatılmıştır.”(3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik).

Başvuru dosyasının ilk kısmında Şirket ile ilgili ticari bilgilere yer verildikten sonra başvuruya konu ürünle ilgili sorulara yanıt verilmektedir. (C Kısmı Başvuru Sahibi Yerli Üretici Firma)

Bir sonraki kısım ise doğrudan ürün ile ilgili ticari yeterlilik ve koşullara yer verilen kısımdır. Yerli üretim dalı kısmında mevzuatsal yeterliliklere yer verilmektedir. Aşağıda da görülebileceği üzere yerli üretici başvuru yapabilmek için Türkiye’de toplam benzer ürün üretiminin %25’inden fazlasını gerçekleştirmekle yükümlüdür.”(3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik).

Başvuru sahibi yerli üreticinin aynı ürünü başvuruya konu ülkelere veya diğer ülkelere ithalatını yapıyorsa belirtmesi istenmektedir. Ardından başvuruya konu ürün pazarı, kullanım alanı ve üretim süreci ile ilgili kısımda gerekli açıklamalar yapılmaktadır. Önlemin uygulanmaya başlandığı süre zarfında yerli üreticinin yapmış olduğu yatırımlara ilişkin bilgilerin de paylaşılması talep edilmektedir. Türkiye’ye yapmış olduğu ithalatta haksız rekabet ortamı yaratan başvuruya konu ülkenin Türkiye dışındaki diğer ülkelere yapmış olduğu ithalattaki fiyatlar da oldukça önem arz etmektedir. Damping marjının hesaplanmasında metrik değerler böylelikle oluşturulmaktadır. Bu veriler ışığında normal değer hesaplanmaktadır. Dampinge ilişkin diğer muhtemel unsular bölümünde ise önleme tabi ABD menşeli PVC ihracatları için damping uygulayan ülkeler hakkında bilgilere yer verilmektedir. Hesaplama yapılmasından sonra dampingin devamı ya da yeniden meydana gelmesi kapsamında sayısal değerler üzerinden analiz yapılmaktadır.

Başvuru sahibi yerli üretici yurt içi satış fiyatı ve ithalatıyla haksız rekabet yaptığı iddia edilen başvuruya konu ülkedeki fiyatlarla birlikte fiyat kırılması ve fiyat bastırılması hesaplanmaktadır. Bu hesaplama Ticaret Bakanlığı uzmanları tarafından incelenmekte ve bir sonraki kısımda yer alan üretici firmaya ait ekonomik göstergeleriyle sağlaması yapılmaktadır. Petkim’in üretim kapasitesi ve üretim maliyetleri de detaylı olarak eklenmekte ve ortaya çıkan dampingin devamlı olarak yerli üreticiye olumsuz etki ettiği gösterilmektedir. Diğer faktörlerle birlikte zararın devamı ya da yeniden meydana gelmesi ihtimali de yazılı olarak kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu Nihai Gözden Geçirme Soruşturması sonucunda başvuru sahibi Petkim, ABD ve Almanya’dan Türkiye’ye yapılan haksız rekabet oluşturan ithalata vergilendirme getirmiş ve kendi üretimi olan PVC-S ürünün Türkiye piyasasında dampinge maruz kalmasını önlemiştir. Ülkemiz dış ticaret politikası savunma araçlarının etkin kullanıldığı ve dosya sayısı da çok olan bir ülkedir. DTÖ tarafından denetlenen bu süreçte yetkin uzmanların da sayısı

her geçen gün artmaktadır. Uygun koşullar altında anti-damping başvuru koşulları adına örnek dosya nitelikte PVC-S dosyası çalışmamızda detaylı hem teorik hem de uygulama olarak ele alınmıştır.

SONUÇ

Dış ticaret politikası savunma araçlarının etkin kullanımı geçmişten geleceğe önemli olmaya devam edecektir. Bu çalışmada ele alınan dış ticaretin ilk ortaya çıkışındaki insanın etkisi ve yerinden, günümüz küresel dünyasındaki insanın ve ticaretin yerine kadar detaylı değerlendirmeler yapılmıştır. Günümüzdeki ticari ağın gelişmişliği, kaynakların dünya çapında tedarik edilebilmesi, üretim maliyetlerinin düşmesi, arz-talep dengesinin gelişmişliği etkisi ve para politikaları çerçevesinde yatırımlarının artmasıyla birlikte dış ticaret, güneşin her gün doğuşu gibi insanlığın kanıksadığı bir unsur haline gelmiştir. Çalışmamızın konusundaki sektör olan petrokimya ise geleceğimizin aynası rolüne sahiptir. Evimizde kullandığımız ürünlerin hemen hemen hepsinde bulunan, ayakkabı-mont ve diğer kıyafetleri oluşturan, arabaların iç ve dış aksamalarının birçoğunda bulunan, bilgi çağıının temelinde yatan bilgisayarın iç ve dış donamında bulunan maddelere kadar petrokimyasal ürünler insan hayatının ta kendisini oluşturmaktadır. Siyasi ve küresel değişmelerin etkisinde dış ticaret ulusal ve uluslararası otoriteler tarafından düzenlenmeye ve denetlenmeye başlayınca ortaya çıkan dış ticaret politikası savunma araçları, gelişmiş ülkelerde etkin kullanılmaya başlanmıştır. Gelişmiş ülkelere ek olarak büyük pazar olan ülkeler tarafından da başvuruya konu edilmeye başlanmış ve yeri geldiğinde alınan önlemlerle iç-dış piyasa dengesi sağlanmıştır. Petrokimya sektörü gibi ülkemiz tarafından sahiptirilen önemli bir sektörde yaklaşık 60 yıldır faaliyetleri sürdüren Petkim'in iyi örnekleri incelenmiştir. Petrokimya, Türkiye ekonomik büyümesine ve endüstriyel gelişmesine önemli katkıda bulunmaktadır. Sürdürülebilir geleceğin inşa edilmesi için üretim işlemlerinde kullanılan ham maddelerin değişmesiyle ve gelişmesiyle birlikte karbon emisyonu daha az üretim mümkün olabilecektir. Dış ticaretimizin olumlu etkileneceği bu ortamda katma değerli üretim ile ülkemizin kalkınmasına ve müreffeh medeniyet seviyesine ulaşmasında stratejik rol oynayacaktır. Aynı zamanda petrokimya sektöründeki entegre tesislerle birlikte endüstriyel çeşitlilikte sağlanabilecektir. Araştırma ve geliştirme çalışmalarının da artırılmasıyla birlikte Türkiye'nin uluslararası ortamda rekabetçi özelliği de artacaktır. Petrokimya, endüstriyel kalkınmamız temelinde bulunan ana unsur sektördür. Bu çalışma, başta ülkemiz olmak üzere dış ticaret politikası savunma araçlarının etkin kullanım ve uygun koşulların değerlendirilmesi amacıyla kaleme alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Budak, A. C. (1991). Yeni Korumacılık, Anti-Damping, Avrupa Topluluğu ve Türkiye. *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 1 (1&2) , 333-352.
- Dong, H. (2019). Research on the status and transformation of Jiangsu petrochemical industry trade in the new Era. IOP Conference Series.
- Düztepe, Ş. (1993). Dış Ticarete Haksız Rekabet ve Haksız Rekabete Karşı Korunma -Türkiye Uygulaması – Damping, Anti Damping Sübvansiyon, Telafi Edici Vergiler. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hanilçe, M. (2009). Coğrafi Keşiflerin Nedenlerine Yeniden Bakmak. *Tarih Okulu Dergisi*, 2010(VII).
- Irmak, E. (2023). Uluslararası Ticarete Dijitalleşme: E-Ticaret Kapsamında E-İhracat. *The Journal of Social Science*, 7(14) , 180-200.
- Kara, O. (2016). Petro-Kimya Endüstrisine Yönelik Etkinlik Analizi: Dea ve Tobit Model Uygulaması. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 5-24.
- Onursal, E. (2004). Dış Ticaretin Finansmanı, <https://www.tml.web.tr/download/Dis-Ticaretin-Finansmani.pdf>, E.T.:21.10.2023

Page, T. W. (1924). Book Review: Dumping: A Problem in International Trade, *Journal of Political Economy*. V32.N4.

Seyidoğlu, H. (2013). *Uluslararası İktisat*, İstanbul: Güzem Can Yayınları

Şerefli, M. (2016). Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme zerine Etkisi: Türkiye rneđi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 136-143.

Wells, H. G. (1959). *Kısa Dünya Tarihi*, ev. Ziya İhsan Varlık Yayınları İstanbul 1959, s. 215

12. Kalkınma Planı Kimya Sanayine İlişkin Raporu, TMMOB Kimya Mühendisleri Odası, 2023
https://www.kmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=6623&tipi=&sube=0

İthalatta Haksız Rekabetin nlenmesine İlişkin Tebliđ (Tebliđ No: 2021/29), Ticaret Bakanlığı,
14.07.2021 tarihli ve 31541 sayılı Resmi Gazete,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-4.htm>

İthalatta Haksız Rekabetin nlenmesi Hakkında Yönetmelik,
[https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/yonetmelikler/ithalatta-haksiz-rekabetin-onlenmesi-hakkinda-
yonetmelik/madde-5](https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/yonetmelikler/ithalatta-haksiz-rekabetin-onlenmesi-hakkinda-yonetmelik/madde-5)

Türkiye İhracatla Yükseliyor, Haziran 2023, TİM
https://tim.org.tr/files/downloads/TIM_2023/TIMReport220.pdf